

Սոսկայ դահիճն 'ի յամբառնալ ընդ զլուխ նորա ըզսուսեր .
 Լըրիցս 'ի վեր տարեալ զբազուկն երիցրս ձեռքն կասին ,
 Լալ հուսկ յետոյ յանմեղին փող մահու հարուածն իջանէ . . . —
 Լատես Վաւիթ ըզցայտ արեան հարազատին զիւր զեղբօր ,
 Թաւալազլոր ետես զմարմինն 'ի վարդապոյն Ճապաղիս ,
 Լա հառաչեաց նըւաղաձայն . “ Լիկից Վուրգէն ըզհետ քո ” . . . —
 Լա զպարանոցն անդէն կարկառ դահճապետին առաջի . . .
 Հոգիքն արդար ելին հանդէպ անմահական փեսային ,
 Լհա պըճնին գըլուխք նոցա բրաբիոնիւ մըցական .
 Լգէ լուիցիւք ըզհրճուական երգս հարսանեաց զըւարթնոյ : —

ՍՐԱՊԻՈՆ ՀԻՔԻՄԵԱՆ

Վիւթ փոքրիկ այսր քերթուածոյ քաղեալ է 'ի Հովհաննու կաթողիկոսի Պատմութենէն , որ այսպիսի ինչ պատմէ զերկուց եղբարցս :

“ Լին . . . եղբարք երկուք 'ի նախնեացն Վանունիք , որոց անուանք միումն Վաւիթ և միւսումն Վուրգէն ճանաչիւր , որք և ըմբռնեալ 'ի գերջաց ածան առաջի բռնադատի ոստիկանին . և իբրեւ հարց և փորձ ընդ նոսա լեալ և գրեթէ զկէս թագաւորութեան իւրոյ տալ նոցա խոստանայր հուպ ընդ հուպ 'ի համբոյր մերձեցուցեալ զնոսա այնպէս շոգմոգէր շոգմութեամբ բնաւ հնազանդել նորայն բանի և ինայել յարբունս մանկութեան իւրեանց , և դառնալ յօրէնս զոր ինքն պաշտէր : Իսկ նոցա գեղեցիկ իմն մոլութեամբ 'ի զէն զինուորութեան Վրիստոսի զինքեանս վառեալ համարձակաձայն բարբառով զբարւոք դաւանութիւնն քարոզէին առաջի ամենեցուն , թէ Վրիստոնեայք եմք : . . . Իբրեւ զիսոր հուրդ նոցա այսպէս 'ի սէր նահատակադրին Վրիստոսի արձանացեալ տեսանէր թշնամին , հրամայէր այնուհետեւ սրով սպանանել զնոսա ” :

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՏՈՒԱԾ Է .

Լիւից Լեայ :

ԼնՅԱԾ անգամ ճարտարութեանց գլխաւոր գործիքներէն առջինին վրայ խօսեցանք , որ էր Լչխատանք . աս անգամալ երկրորդին վրայ խօսինք , որ է Լնչք : — Լնչք բառը պիտի գործածենք ինչուան հիմա սովորական եղած Դրամադալ բառին տեղը , որպէս զի կարենանք Լարոպացոց capital (սափեթալ) բառին ճիշդ նշանակութիւնը տալ , և

որպէս զի իմաստի շփոթութիւն չելլէ՝ դրամադալիս բառը անխտիր ընչից տեղ գործածելով :

Տնտեսական գիտութեան մէջ երբոր ինչ կ'ըսենք , կը հասկընանք որ և իցէ ստացուածք որ բերք մը հանելու կը գործածուի . ինչպէս գործատուներ , մեքենաներ , գործիքներ , կենդանիներ և այլն , ամէնն ալ ինչք են . ուստի հարկ չէ որ գործառու մը առատ դրամ միայն ունենայ ճարտարութեան մը ձեռք զարնելու համար . երբոր նոյն ճարտարութեան հարկաւոր եղած կահ կարասին ունի , շատ անգամ քիչ մը դրամը բաւական կ'ըլլայ զանիկայ զլուխ հանելու , և ահա ընչից աս դրամական մասն է միայն որ Դրամադալ կը կոչուի : Բանը աս է որ եթէ մէկուն բոլոր ինչքը դրամը ըլլայ , նոյն դրամով կրնայ ուզած

ճարտարութիւնը առաջ տանիլ . բայց թէ որ մէկը ուրիշ տեսակ ինչք ունենայ և դրամագլուխ բնաւ չունենայ , չկրնար փափաքած ճարտարութեւն ձեռք զարնել ինչուան որ քիչ մը դրամ ձեռք չձգէ՝ օրական ծախքերն ընելու համար :

Ինչքը բերք հանելու համար է ըսինք . աւելի ուսումնական բացատրութեամբ՝ ինչքը բերոց կանխիկ ծախքերն ընելու համար է կ'ըսուի : Բացատրենք ըսածնիս . կ'ուզեմ չուխայի գործարան մը բանալ . աս բանիս համար բաց 'ի գործատան նիւթական շէնքէն՝ պէտք են նաև մեքենաներ , նախնական նիւթեր , աշխատաւորներ ևն . աս բաներս ստանալու համար շատ ծախք ընելու է , դեռ չուխայ չհանած . և ահա աս ծախքերը 'անխի՛կ ծախք' կ'ըսուին : Ի՞նչ որ աս ճարտարութեւն ձեռք զարնելու ժամանակդ գործատուն , մեքենայ և բաւական նախնական նիւթ ունիս , ըսել է թէ կանխիկ ծախքերուդ մեծ մասը առաջուց ըրած էս . կամ նոյն բաները քուկին ընչիցդ և ընելու կանխիկ ծախքերուդ մէկ մեծ մասն են , որ նորէն չես ըներ :

Կանխիկ ծախքերը , որ եղած բերքերուն կ'երթան , ու անոնց վրայ բաժնուած են , հետզհետէ կ'ելլեն՝ քանի որ բերքերը ծախուին . զոր օրինակ թէ որ 200 կտոր² չուխայ հանելու համար 150,000 դահեկան գործածեցիր , որ է կանխիկ ծախք , պէտք է որ նոյն ստակը ան 200 կտորէն ելլէ : Ի՞նչ որ շահով հանդերձ ելլէ , ահա կանխիկ ծախքդ տեղը կուգայ , և ճարտարութիւնդ կըրնաս առաջ տանիլ . իսկ թէ որ չելլէ , փնաս կ'ընես . և պէտք է որ կամ ճարտարութիւնը դադրեցնես , և կամ չելլելուն պատճառները վերցնես :

Սովորաբար գործառուք կանխիկ ծախքերուն ամբողջ ելլելուն չեն սպասեր . հապա մէկ դիէն ելածը նոր կանխիկ ծախք կ'ընեն ուրիշ բերքի . որով միակերպ գործառուին ինչքը կ'աւելնայ , և գործողութիւնը անընդհատ ա-

ռաջ կ'երթայ . դնենք թէ բամպակեղէն բանել տուող էս , և 2000 կտոր հագուստի վերաբերեալ բան բանեցընել տուեր էս . պէտք չէ որ բոլորին կամ մեծ մասին ծախուելուն սպասես նոր բերք հանելու համար . հապա 500 կտոր բան ծախուած չծախուած՝ անոնց ստակը պաւկեցընելու է նոր բերքի : Ի՞նչայն որ և իցէ գործառու հարկ է որ քիչ մը պատրաստ ստակ ունենայ սընտուկին մէջ՝ օրական և պատահական ծախքերն ընելու համար :

Տեստեսականք ինչքը տեսակ տեսակ կը բաժնեն , ու անոնց այլ և այլ անուններ կուտան : Ընչի բաժանմունքն է Հասարակական կամ անխի՛կ ինչք՝ ու Փոխաբանական ինչք՝ : Հաստատուն կ'ըսուին շէնքերը , մեքենաները , կենդանիք ևն . իսկ փոփոխական՝ նախնական նիւթերը , զանազան աշխատանքները , գործաւորաց վճարքը , որոնք փոփոխութիւն կրելու հետ են միշտ : Հաստատուն ընչից արժէքը երթալով կը նուազի . զոր օրինակ առջի տարին 10,000 դահեկան արժող մեքենայ մը երկրորդ տարին 9 կամ 8 հազար կ'արժէ . իսկ թէ որ նոյն ընչից գործածութիւնը բոլորովն ուղենաս փոխել , զոր օրինակ ճարտարարուեստական գործիքներդ ծախելով մշակական ճարտարութեան անցնիս , շատ մեծ կորուստ կրնաս ընել ան գործիքներուն վրայ : — Ուրիշ տեսակ բաժանմունքով մըն ալ 'անխի՛կ ինչք' կ'ըսուին ամենայն հաստատուն և փոփոխական ինչք . և անխի՛կ ինչք՝ կը կոչուին գիտութեանց ու մտաւոր կարողութեց արժէքը , որոնցմով առաջ կ'երթան և կը կատարելագործուին ճարտարութիւնը : Դարձեալ երբոր ինչքը անգործ կը մնայ , անբեր ինչք՝ կ'ըսուի . իսկ թէ որ բերք հանուի անով՝ շահաբեր ինչք՝ : Երբ մը մէջ իրեք տեսակ ճարտարութեանց պարապող գործառուաց ընչիցը բովանդակութիւնը ազգային ինչք՝ կ'ը-

1 Avance.

2 Թոփ :

1 Capital fixe կամ engagé.

2 Capital circulant.

3 Capital matériel.

4 Capital immatériel.

5 Capital oisif.

6 Capital productif.

7 Capital national.

սուի, որ ազգային հարստութեան հետ պէտք չէ շփոթել. վասն զի ազգային հարստութիւն ըսելով ազգին բոլոր ունեցածը կ'իմացուի, իսկ ազգային ինչք ըսելով՝ ազգին հարստութեան միայն ան մասը որ բերք հանելու, այսինքն իրեք տեսակ ճարտարութեան կը գործածուի: Այդ մը որչափ աւելի ճարտարութեանց ետեւէ իյնայ, իր ինչքը կը շատցնէ. որչափ ինչքը շատնայ, ճարտարութիւնները ծաղկեցնելու միջոցները կը բազմանան, և ազգային հարստութիւնը կ'աւելնայ, որով ընկերութիւնն ալ երթալով աւելի երջանիկ կ'ըլլայ:

Հ. Տ. Թ

ԲՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԽՈՒՐԴ:

ԽՆՈՒՐԴԸ՝ գրեթէ ամէն տեղ կը գտնուի, բայց զարմանալի յատկութիւններովը սակաւագիւտ կենդանեաց մէկը կրնայ սեպուիլ: Արմնոյն ձեւը կոշտ է, մորթը կակուղ, առջևի ոտուրները կամ թաթերը այնպէս կարճ որ քայլելու ատենը գետնին երեսէն գրեթէ կը սողայ. պոչն ալ խիստ կարճ է, և աչուրները անանկ մանր որ կարծես թէ ամենեւին աչք չունի. դունչը խոզու կրնա ճրթին նման. ականջն ալ սաստիկ սուր:

Խլուրդին բնակութիւնը գետնի տակ է, և իրեն բոյնը շատ վարպետութեամբ շինած: Ասան զի նախ գլխովն ու թաթերովը հողը դէպ'ի վեր կը հրէ գրմբեթաձև կը բարձրացնէ՝ տեղ տեղ ամբութեան համար սիւնի պէս կտորներ թողլով. ետքը ան հողը կը կոխէ կը ծեծէ, արմատներով ու խոտերով կը զանգէ, ու ներսի կողմէն անանկ կը պնդացնէ որ ջուրը ներս չանցնիր: Ան գմբեթին տակը պզտիկ բլրակ մը կը շինէ, անոր վրայ ալ խոտեր ու տերև-

ներ շարելով՝ իր ձագերուն համար անկողին կը պատրաստէ: Խլուրդին չորս դիէն ծակեր կան բացուած դէպ'ի վար, ան ծակերէն այլ և այլ ստորերկրեայ ճամբաներով կ'երթայ մայրը ձագերուն կերակուր բերելու. և աս ճամբաներն ալ գոց ու ծեծած են, ամէն մէկուն երկայնքը տասուերկու տասուիրեք քայլ, և ամէնն ալ շառաւիղի պէս մէջտեղի բոյնէն դէպ'ի չորս դիէն կը բաժնուին: Խլուրդնայ թէ աս յատկութիւններուն համար շատ գեղեցիկ յարմարեր է իրեն մեր լեզուին մէջ խլուրդ անունը, որովհետեւ խլուրդ ջրի ճամբայ կամ որ և իցէ խողովակի պէս անցք ըսել է, և խլուրդը այսպիսի ճամբաներ կը բանայ՝ հողերը խլուրդ: Ինչ աս ճամբաներուն մէջ և թէ բոյնին տակը տեսակ տեսակ սոխեր ու արմատներ կը պահէ խլուրդը իբրեւ պաշար. ուստի խիստ քիչ անգամ գետնին տակէն դուրս կ'ելլէ, ան ալ բոյնէն շատ հեռու. և զինքը ձագերովը բռնելու համար՝ պէտք է բոյնին չորս բոլորէն ճամբաները կրտրել որ փախչելու տեղ չունենայ. միայն թէ իրեք չորս հոգի մէկտեղ պիտի աշխատին փորելու որ խլուրդը չկարենայ փախչիլ, վասն զի պզտիկ ձայն մը առնելուն պէս կը ձգէ կը փախչի:

Խլուրդները սովորաբար երկերկուք կը բնակին, հանգիստ կեանք մը կ'անցընեն, ու իրենց բոյնը ամենեւին չեն փոխեր՝ բայց եթէ երբոր փլէի և կամ ջուր կոխէ: Աւելի այնպիսի տեղուանք կը գտնուին ուր որ հողը շարժուն ու քրքրած է, և ուր որ ճճիներ որդեր շատ կան. ամառը օգը պարզ ու հաստատուն եղած ատենները գետերուն եզերքն ալ կ'ելլեն ու ճճիներ կը բռնեն, վարպետութեամբ մը անոնց մաշկը կը հանեն ու անանկ կ'ուտեն. բայց գիշեր ատեն ելլեն նէ՝ շատ անգամ իրենք կերակուր կ'ըլլան բուերուն:

Խլուրդը թշնամի մը տեսածին պէս՝ սուր ձայնով մը կը ճըլայ, ու կը սկսի բոլոր ուժովը դէմ դնել անոր՝ թաթերովն ու ակուաներովը. և թէպէտ գետնին տակը եղած ատենը հանդարտ ու